

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 25 жовтня 2024 р.

**Харків
2024**

УДК 316.05

Л 93

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 8 від 25.10.2024 р.)

Головні редактори:

Панченко С. В., доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашик В. О., д-р філос. наук, професор

Вельш Вольфганг, габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О., канд. техн. наук, доцент

Коростельов Є. М., канд. техн. наук, доцент

Лях В. В., д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В., д-р філос. наук, професор

Панченко В. В., канд. техн. наук, доцент

Соломніков І. В., канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В., канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XII Міжнар. наук.- практ. конф. 25 жовтня 2024 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. — Харків: УкрДУЗТ, 2024. — 217 с.

УДК 316.05

БЛИЗНЮК Л. М., канд. філол. наук, доцент,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ПСИХІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ МОВИ В ТЕОРІЇ ГЛИБИННИХ СТРУКТУР Н. ХОМСЬКОГО

Більшість сучасних дослідників мови визнають, що однією з найважливіших її функцій є суспільний характер, досить тісно пов'язаний із біологічними і психічними явищами. Так, на думку М. Кочергана, тільки людина, на відміну від інших приматів, має мовний ген, тобто природну схильність і здатність до оволодіння мовою. У мовленні окремих людей відображені їхні психічні особливості, а в загальнонаціональній мові – психічний склад нації, її менталітет [1, с. 96].

Будь-яка мова являє собою окрему особливу психічну реальність. На цьому наголошував видатний лінгвіст, засновник генеративної (породжувальної) граматики, Н. Хомський. Він стверджував, що психічна реальність мови – це її універсальна, для всіх мов Землі однакова, внутрішня структура, що закладена в людині від народження і розрізняється в різних мовах тільки деталями зовнішньої структури. Саме тому, засвоюючи мову, дитина робить не всі можливі, а лише окремі види помилок, і їй достатньо трохи проекспериментувати зі словами, щоб встановити параметри рідної мови [2, с. 102].

Метою дослідження Н. Хомського стало породження речень – поетапне перетворення їхньої семантичної структури на конкретне висловлення. Дослідження комунікативно-генеративної функції речення з початку 30-х років ХХ століття зробило справжній переворот у лінгвістиці – розвинувся так званий структурний (дистрибутивний) синтаксис, у центрі уваги якого валентність, реляційні й дистрибутивні властивості слова. Отже, текст як найвища комунікативна одиниця за своєю структурою і згаданими вище властивостями слова може бути дією «зброєю» впливу на співсвідомість.

Психічну реальність мови яскраво «ілюструє» поняття пропозиції — семантичного інваріанта, спільного для всіх членів модальної і комунікативної парадигми речень. Так, наприклад, речення *Петро подарував квіти Марині. Петро вручив квіти Марині. Петром були вручені квіти Марині* передають одну й ту саму інформацію. З ученням про пропозицію пов'язана теорія глибинних структур Н. Хомського.

Глибинна структура є узагальненим змістом речення – це абстрактна формула, утворена найбільш загальними, універсальними елементами змісту. Так, речення *Книгу пише публіцист* і *Написання книги публіцистом* мають одну

й ту саму глибинну структуру: *Публіцист пише книгу*. Глибинна структура протиставлена поверхневій структурі — конкретному опису синтаксичної будови речення – через вираження глибинної синтаксичної семантики частинами мови. Наприклад, речення *Співбесіда комісії триває весь день* можна семантично охарактеризувати по-різному: *співбесіду проводить комісія* та *співбесіду проводять із комісією*. Поверхнева структура цих речень є недостатньою для однозначного тлумачення висловлення. А семантична структура лежить у плані змісту, що слушно подав Н. Хомський у своїй теорії глибинних структур. Дослідження людини як індивіда розумного, на думку вченого, має бути зведено до вивчення його поведінки в соціумі, а результатом має стати узагальнювальна модель цієї поведінки. Метою ж лінгвістики може бути систематизація даних про мовленнєву поведінку людини, тобто аналіз висловлювань – нескінченно вдосконалювати прийоми вивчення «видимої» матерії мови.

Список використаних джерел

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підруч. для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти. Київ: Видавничий центр — Академія, 2002. 368 с.
2. Chomsky N. Minimalist Inquiries: the Framework. *Step by Step*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000. P. 89–155.

БЛИЗНЮК Л. М., канд. філол. наук, доцент,
ВУСИК А., здобувачка освіти,
*Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

СОЦІАЛЬНИЙ СИМВОЛІЗМ МОВИ

Людство постійно живе у світі символів. Саме вони стали тією дійсністю, яка визначає буття з усіма його різновидами і складнощами. У сучасному інформаційному соціумі такі явища смислорозумного та смислоутворювального порядку, як символи, набувають особливої значущості і особливого звучання, зокрема коли йдеться про мову – інструмент комунікації. Мова ж відображує зміни в усіх сферах суспільства, що суттєво відрізняє мову від інших суспільних явищ.

Соціальна солідарність — поняття, яке визначає соціальну згуртованість людства. Уперше його застосував французький філософ і соціолог Огюст Конт, засновник теорії позитивізму та соціології як окремої науки. Із цього виведено

Наукове видання

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО,
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

25 жовтня 2024 р.

Відповідальність за редагування та достовірність інформації несуть автори робіт.

Відповідальний за випуск Толстов І. В.

Підписано до друку 25.10.2024 р.
Умовн. друк. арк. 13,5. Тираж . Замовлення № .

Художнє оформлення Л.І. Мачулін

Свідоцтво про держреєстрацію: сер. ХК №125 від 24.11.2004

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейсбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.